

Páwòlò cu wáràgà ji TÍTÒ

¹ Njinó a ye tí Páwòlò, tí bòò mì Mbírì, ye delè a tú mì Bindi-Mbírì. Mbírì cu 'bì wó á mítí ye, bindi yí giù tuu ye gí bà konì ndâ 'duù tí nó náa yí tí Mbírì ruká ndú tí ndâ njinó mì wó gí nó ta bà kili wu gí tà bà tee njembí ndú mítí wó, delè gí bà nìbà yúcó tí nó mbe 'vii ta có mì wó tí Mbírì nô,

² yúcó tí nó mbe kû je muu ji ndú gítí bà koço có lì mítí 'válá tí nó mbe cee lá, náa Mbírì tí mbe 'dè 'vére jé lá ci ndâ 'duù gítí sàà gí nô.

³ O tí nò náa Mbírì ci nò mâ giù gí gí, Mbírì giù uu gbí còngò có kóó mì wó nò. Bindi yí giù kpili có mì wó nò ji ye, náa ye kpónó kû ma ji ndâ 'duù go kòcò wó tí Mbírì tí Mbe 'vala ndoo nô.

⁴ Ye kû cu wáràgà tí nó ji wò tí Títò, tí 'dóó 'vii mì ye, tacó ndâ sósò 'ô ta ndà a ndâ mbe tee njembí mítí Mbírì. Ye kû 'deke tí ye ji Mbírì tí Bu ndoo, ye delè kû 'deke tí ye ji Bindi-Mbírì tí Jézù tí mbe 'vala ndoo, énó máa, ndú 'ví bàkà nambeeè ji wò, ndú delè 'ví si 'bí i 'ví ba muu lo lá.

Nété mì Títò gbí to Kérétì

⁵ Ye táánò si wò mí Kérétì, tacó wàa, wò 'ví 'viindi ndâ i kà. Ye táánò 'dè có ji wò énó máa, wò 'ví njò ndâ 'bí kpo 'duù, wàa wò 'ví bàkà ndú tí ndâ kpo 'duù kúro ndâ mbe kû kili ta ẹè mì

Bìndi-Mbírì ta ndí gbí ndâ gbata gbí to Kèréti gbaànjé-gbaànjé 'dáá gî.

6 Ndâ ña ndâ kpo 'duù tí nó 'ví dù a ndâ cèe kpo 'duù, ta tó muu ndú. Ndú 'ví dù me ndâ mbe kò njèèkù niì lá. Ndâ 'viì mì ndú 'ví dù a ndâ mbe ùnje gítí Bìndi-Mbírì, tí ndâ 'viì mbe kû 'di có, ta tó rè ndú.

7 Tacó 'duù ñìnó tí kpo 'duù kùrō ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì nó a mbe kpolo tí 'bá mì Mbírì. À má énò, yí 'ví dù me ña 'duù ñìnó náa ndâ 'duù kû no nje ndú gítí ndâ cè bà i mì wó nô lá; yí 'ví dù me ña 'duù ñìnó mbe korô có máa, à 'ví si có 'dáá ká mítí có mì yì nô lá; yí 'ví dù me 'duù ñìnó ta tàkòcò wó kû kpolo ká gálà nô lá, yí 'ví dù me vò mbe njù pe lá, yí 'ví dù me mbe cee có gbí òkò tí ndú ta 'duù ta 'bì wó lá, yí 'ví dù me ña 'duù ñìnó ta njembí wó ká gítí bà 'de i gbí i nô lá.

8 'Duù ñìnó tí kpo 'duù kùrō ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a 'duù ñìnó mbe kû te wíri mítí ndâ mbe 'dó-'do, yí 'ví dù a 'duù ñìnó ta go bà bákà tó i kuu tí wó, yí 'ví dù a 'duù ñìnó náa a muu ká tí wó, yí 'ví dù a 'duù ñìnó jáá kùrō Mbírì, yí 'ví dù a 'duù ñìnó náa tàkòcò Mbírì kû peteke gítí wó, yí 'ví dù me 'duù ñìnó mbe kû bákà i gí tàkò có mì sé njembí nô lá.

9 'Duù ñìnó tí kpo 'duù kùrō ndâ mbe kû kili ta rè mì Bìndi-Mbírì nó 'ví dù a mbe zèè yúcó tí nó ta kponje gítí wálá náa à nìbà ji yí nó ta 'bì wó sósò'ô, tacó wàà, yí 'ví 'de ta wotí bà nìbà yúcó ji ndâ 'duù, yí delè 'ví 'de ta wotí bà uu gbí còngò 'vére mì ndâ mbe kû 'vii 'vére mítí yúcó

nó ji ndú.

10 Tacó ndâ tù-ká-kpò-có, ta gbí có mì ndú wálá, tí ndâ mbe 'vére mbe kû eendi ndâ 'duù me mbè kuu tí . Ndâ mbe le bérè ndâ i 'vére tí nò kpolo ma a ndâ mbe zèè có gítí tàkì bà ya gí gbí gázâ.

11 Wò 'ví si ndú 'ví njaanga nje ndú lá. Tacó ndâ ña ndâ 'duù tí nò a ndâ mbe volo 'bá mì ndâ 'duù ta bà nìbà ndâ i ñinó mbe 'vii ṙo 'bá lá nô. Ndú delè kû bàkà ndâ i-nô tí nò ká tacó bà zò-nje ndú cuki.

12 A 'bí 'duù tí 'dóó dìì ndú, delè tí mbe 'dè-kòcò mì ndú tí ndâ 'duù Kèréti táánò, ká 'dè có énó máa, «Nété mì ndâ 'duù Kèréti káa bà 'dè 'vére cuki. Ndú a ndâ mbe kpó, tí ndâ mbe gámàtâ ta i gbí ndú wálá.»

13 Có tí nò náa 'duù tí nò 'dè nò a yúcó. À má énò, baraka mítí ndú, tacó wàa ndú 'ví dù tí ndâ cée mbe tee njembí ndú mítí Mbíri,

14 wàa ndú 'ví je mbí ndú mítí ndâ tà-ká-tà 'vére mì ndâ Jùdéyà lá, ndú delè 'ví bàkà go ndâ có mì ndâ 'duù tí nò náa bà 'di yúcó me cékelè gbí tú ndú gî nò lá.

15 Ndâ i 'dáá gî kùṛo ndâ 'duù ñinó ta njembí ndú ngbáṛángà'i kùṛo Mbíri nò káa ndâ ngbáṛángà i, káa ngbáṛángà i kùṛo ndâ 'duù ñinó tí ndâ vóló-volo 'duù mbe tee njembí ndú mítí Mbíri lá nò wálá, tacó muu ndú, ta ndâ kpokèjì bà koṛo có mì ndú volo gî.

16 Ndú kû bàkà tí ndú tí ndâ mbe ñò Mbíri ni gî, káa cè ña bà bàkà ndâ i mì ndú dooko gítí bà bàkà i mì ndâ mbe ñò Mbíri ni gî lá. Ndú a ndâ

vò 'duù, tí ndâ mbe kpò có, mbe 'vii tí ndâ mbe bàkà tó i lá.

2

Cée bà nìbà i

¹ Káa à má gítí lo, wò 'ví nì ji ndâ 'duù káa bà kpokèjì mì yúcó.

² 'Dè có ji ndâ kpo 'duù máa, ndú 'ví si tí ndú ji pe lá, ndú 'ví dù tí ndâ mbe koro có, ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ñìnó mbe kû bàkà i á gí tàkò có mì sé njembí nó lá, ndú 'ví dù tí ndâ 'duù ñìnó mbe ùnje gítí Mbírì ta njembí ndú gbaànjé, ta go ndâ 'duù tí ndú, ndú delè 'ví dù me ña ndâ 'duù ñìnó tí ndâ nuù-gú-nuù-bè'dè nó lá.

³ Wò delè 'ví 'dè có ji ndâ niì ñìnó ta gbí dìì ndú mbe yù gî nó, máa, ndú 'ví bàkà i á go i mì ndâ 'duù ñìnó mbe kû co tí kpokèjì mì Mbírì nô. Ndú 'ví dù me tí ndâ mbe tùbà vò kpokèjì jí ndâ 'duù lá. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe vò nje lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe zèè ngê pe lá. Ndú 'ví dù tí ndâ mbe nìbà cée kpokèjì bà 'vala ndò á 'bá ji ndâ 'duù,

⁴ tacó wàa, ndú 'ví dù tí tí ndâ mbe kpo-gbí-tà-tù ndâ 'vinû ñìnó mbe kû kpolo gí yaà gí tàkò ndú nó gítí bà zè ndâ 'dakò mì ndú, ta ndâ 'vii mì ndú, nìkì maa.

⁵ Ndú 'ví kpo-gbí-tà-tù ndú tacó wàa, ndú 'ví dù tí ndâ niì ñìnó mbe ni bà koro có gî, ta ῥo ndú mbe me vá lá. Ndú 'ví dù tí ndâ niì mbe zèè 'bá mì ndú. Ndú delè 'ví dù tí ndâ niì ñìnó ta 'dè njembí ndú, mbe kû 'di có mì ndâ 'dakò mì ndú nô. 'Dè có ji ndú máa, ndú 'ví nìbà ndâ i tí nò

ji ndâ niì, tacó wàa, ndâ 'duù 'ví go ta 'véré míti
có mì Mbíri lá.

6 Wò delè 'ví kpo-gbí-tà-tù ndâ 'viì-'dakò máa,
ndú 'ví tè gí tàkò có mì ndâ i gbí kû ndú lá.

7 Wò 'ví dù tí 'duù ñìnó náa ndâ 'duù 'ví ñò bà
bàkà ndâ tó i 'dáá gî ni a i 'do mì lo. Wò má kû
níbà i ji ndâ 'duù, wò 'ví tùbà tí lo ji ndú tí 'duù
ñìnó ta bà lê tí lo wálá. À delè 'ví dù gbí kòcò lo
a wotí go kòcò gba.

8 Wò 'ví 'dè ji ndâ 'duù a ndâ cèe có ta njì ká
gbí ndú, tí ndâ có ñìnó náa wotí bà 'visì tende
có gí tàkò ndú 'ví dù tí 'bí 'duù wálá. Tacó wàa,
ndâ mbe kû jòò gbí có ta ndoo 'ví ñò 'dóó có ñìnó
náa ndú 'ví kpí tí ta ngbangà tí ndoo nó lá.

9 'Dè có ji ndâ bòò máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ
mbe tí ndú. Ndú delè 'ví bàkà go có ñìnó gbí
njembí ndâ mbe tí ndú nó ta o 'dáá gî ta kponje
mì ndú gítí wálá.

10 Ndú delè 'ví po ndâ 'bí vící i mì ndâ mbe tí
ndú lá.

Ndú 'ví dù tí ndâ 'duù jáá, tacó wàa, ndâ i tí
nò 'dáá náa ndú kû bàkà nò 'ví sì ta ndâ 'duù 'ví
wu gbí bà níbà i mì Mbíri tí Mbe 'vala ndoo.

11 Wò ñò ni gî, máa, Mbíri tùbà nambee mì wó
a i tacó bà 'vala ndâ 'duù 'dáá gî.

12 Mbíri kû bàkà nambee ji ndoo, tacó wàa,
ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo 'ví 'dò kò ndoo
mítí kpokèjì ñìnó mbe kû ya ta ndoo gí 'dè 'do tí
wó tí Mbíri nó lá. Delè tacó wàa, ndoo 'ví dù ta
go ndâ i tî nó muu to tí nó mbe ya gí gbí có mì
wó tí Mbíri lá nó, lá. Mbíri kû bàkà nambee ji
ndoo, tacó wàa, ndoo 'ví ñò tí ni éno máa, ndoo

'ví 'vala ta muu ndoo ngbáṛángà'i, tí ndâ 'duù jáá kùṛo wó tí Mbíṛì

¹³ kú ù ta ndi bà gi líkí'o mì ndoo, náa ndoo kú korò có lì mítí, tí o bà tu ngba gbolò Mbíṛì mì ndoo, tí Mbe 'vala ndoo, tí Jézù, tí Bindi-Mbíṛì,

¹⁴ mbe sì miri wó ji ku, tacó bà njaanga miri ndoo 'do gbí ndâ ḥa ndâ vò i 'dáá gî, nô. Yí bàkà ndoo tí ndâ ngbáṛángà 'duù, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí tí ndâ 'dóó 'duù mì yì; delè tacó à 'ví dù tí ndoo káa go bà bàkà tó i cuki.

¹⁵ Kò-kò ta ndâ có tí nò ji ndâ 'duù. Tùbà cèe kpokèjì ji ndâ 'duù ḥinó mbe giri'o gî nó ta bà do mítí ndú ta gúku tí lo wálá, go i mì gba. Wò 'ví si 'bí 'duù gbaànje 'ví si wò tí 'dé 'duù lá.

3

Bà bàkà ndâ i ḥinó mbe kû konì ndâ 'duù

¹ 'Va mbí ndâ 'duù mì lo máa, ndú 'ví 'di có mì ndâ gba mì ndú, ta ndâ kpo 'duù kùṛo ndú. Ndú ta o 'dáá gî 'ví dù ká léngé-lenge kû ù bà bàkà i ḥinó náa à tí .

² Ndú 'ví 'dè vò có gítí ndâ 'duù lá. Ndú delè 'ví dù tí ndâ mbe kû kiì'bà 'do tí bà 'dèèkè mà. Ndú 'ví dù tí ndâ 'dê 'duù mbe kû si ndâ ḥa ndâ 'duù 'dáá gî tí i.

³ Tacó, 'bí o táánò kuu tí náa 'dóó ndoo ta miri ndoo a ndâ mbe ḥónókó, tí ndâ tù-ká-kpò-có, náa à kû eendi ndoo. Njembí ndoo ta o tí nò ká gítí ndâ tende ḥa i mbe nìkì tí ndoo muu to tí nô. O mì ndoo ta o tí nò ká gítí bà tò kiì, giì je bà bàkà ndâ i ḥinó mbe kû mìlisé tí ndâ 'bí 'duù nô. Ndâ 'duù ta o tí nò kû sogo ndoo. Ndoo delè ta o tí nò kû sogo tí ndoo gbí òkò tí ndoo.

⁴ Káa Mbírì tí Mbe 'vala ndoo nó giì tùbà nambeeè mì wó, ta tó bà zè ndoo mì wó,

⁵ ta bà 'vala ndoo. Káa yí 'vala ndoo nò me gí tàkò 'bí ña tó i náa ndoo bákà ji yí nò lá; à káa 'dóó bà ñò yé ṙo ndoo mì wó ká si yí 'ví 'vala ndoo, go có mì wó gbí njembí wó. Yí 'vala ndoo ta bà caka tí ndoo ta ngo, mbe kpò gbí ndi bà jò ndoo. Bindi yí giì bákà ndoo tí ndâ ngú 'duù ta bà tuu Bèri mì wó tí Mbírì ji ndoo.

⁶ Mbírì je Bèri mì wó ji ndoo túkà'i ta rè mì Jézù, tí Bindi-Mbírì tí Mbe 'vala ndoo.

⁷ Mbírì njaanga míri ndoo 'do gbí vò i, tacó wàa, ndoo 'ví dù tí ndâ 'viì-'bá mbe kû koṛo có lì míti 'válá ñìnó mbe cee lá nô.

⁸ Nìnò a yúcó ta kponje á gítí wálá ká nò.

Có gbí njembí ye énó máa, wò 'ví nanaka muu lo míti ndâ có tí nò. Tacó wàa, ndâ 'duù ñìnó mbe kû tee njembí ndú míti Mbírì nó 'ví te tí mí gbí muu ndú máa, ndâ yì 'ví dù tí ndâ mbe bákà ndâ tó i ta i ká gbí ndú tacó tí ndâ 'duù ta o 'dáá gî.

⁹ Káa wò 'ví kìì'bà 'do tí bà tò ndâ kponje ñónókó, ta bà 'deke rè ndâ ká gù lo kpènjèngè'veè té i 'vére mì ndâ Jùdéyà. Wò delè 'ví kìì'bà 'do tí bà 'dèèkè mà ta bà 'dè wo muu ndâ có mì Mòze. Tacó nèté mì ndâ ña có tí nò wálá. I delè gbí ndú wálá.

¹⁰ 'Duù má kû njèè gbí òkò tí ndâ mbe ùnje gítí Bindi-Mbírì, wò 'ví ci yí, máa yí ṙò týò 'do tí ña i tì nò, yee gbí só. Yí má biya bà 'di có mì lo gî, wò 'ví 'vee bà tí wó káká'i lá.

¹¹ Káa, wò 'ví ñò ni énó máa, ña 'duù tí nò a vóló-volo 'duù, tí vò mbe bákà vò i, mbe le wú

mítí miři wó ta kpéétí wó gî.

Ndòngbú có mì Páwòlò ji Títò

¹² Ye kējì gí bà tuu 'bí 'duù gbaànjé 'do gbí òkò tí ndâ Àrètémà ta Tìkíkùsù jí wò. 'Duù tí nò náa ye bà tuu yí nò má yee tí lo ngé gî, wò 'ví gì gálà gí bà 'de ye gbí gbata Nìkòpólisi, tacó ye kû korô có bà cì ndâ pì cô'o tí nó kējì nó a i mí kà.

¹³ Je wotí gítí nó mì ndâ Àpólò ta Zénà tí nó tí mbe kû waa có gbí ngbàngà nô.

¹⁴ Ndâ 'duù mì ndoo 'dáá gî 'ví tala bà bàkà ndâtó nèté, tacó wàà ndú 'ví 'de ta i tacó bà konì tí ndú, náa 'bí i má gbaaka ndú nò; ndú 'ví dù me tí ndâ 'duù ηìnó ta i gbí ndú wálá nó, lá.

¹⁵ Ndâ 'duù tí náa ze ta ndú kàá nó 'dáá gî 'vee wò ma. 'Dòkò ndí 'vé mì ze á jí ndâtó nambe ze ηìnó mì yo kà mbe kû tee njembí ndú mítí Mbírì nô.

Ye kû 'deke tí ye ji Mbírì máa, yí 'ví bàkà nambeeè mì wó ji yo 'dáá gî.

Ndogo

**Ndogo: Ngú bà toko nambeè mì Mbírì ta ndâ 'duù
New Testament**

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndogo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 16 May 2025 from source
files dated 16 May 2025

14424ae9-b5af-591e-814e-49316d8d74aa